

⁶ Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державний департамент інтелектуальної власності» від 20.06.2000 р. № 997 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 25. – Ст. 140.

⁷ Указ Президента України «Про затвердження Положення про Державну службу інтелектуальної власності України» від 08.04.2011 р. № 436/2011 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 10. – Ст. 76.

⁸ Указ Президента України «Про Питання Державної служби інтелектуальної власності України» від 08.10.2013 р. № 549/2013 // Урядовий кур'єр. – 10.10.2013 р. – № 185.

Резюме

Бошицький Ю. Л. Інтелектуальна власність в Україні: деякі питання публічного адміністрування.

Стаття розкриває проблемні питання публічного адміністрування в сфері інтелектуальної власності як стратегічного інструменту економіки. Проаналізовано систему управління інтелектуальною власністю, яка зможе активно підтримувати національну економіку, засновану на знаннях, здатну оперативно приймати обґрунтовані рішення, адекватно реагувати на зміни в навколишньому середовищі та складних процесах у самій системі, її функції та головні завдання.

Ключові слова: інтелектуальна власність, публічне адміністрування, управління інтелектуальною власністю, захист інтелектуальної власності, державне сприяння охороні інтелектуальної власності.

Резюме

Boshytskyi Yu. L. Intellectual Property in Ukraine: certain issues of public administration.

Статья раскрывает проблемные вопросы публичного администрирования в сфере интеллектуальной собственности как стратегического инструмента экономики. Проанализирована система управления интеллектуальной собственностью, которая сможет активно поддерживать национальную экономику, основанную на знаниях, способную оперативно принимать обоснованные решения, адекватно реагировать на изменения в окружающей среде и сложных процессах в самой системе, ее функции и основные задачи.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, публичное администрирование, управление интеллектуальной собственностью, защита интеллектуальной собственности, государственное содействие охране интеллектуальной собственности.

Summary

Boshytskyi Y. Intellectual Property in Ukraine: Certain Issues in Public Administration

The article reveals the problem issues of public administration in the field of intellectual property at the present stage, being a strategic tool of economics. It is analyzed a system of intellectual property administration that can actively support the national economy which is based on knowledge, is able to make promptly substantiated decisions, can respond adequately on changes in the surrounding environment and the complex processes in the system, main functions and tasks.

Key words: Intellectual property, public administration, intellectual property administration, intellectual property protection, state assistance for intellectual property protection.

Отримано 20.09.2013

УДК 343.533+347.78(477)

М. В. БОРУТА

Марина Вікторівна Борута, ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРЕВЕНТИВНІ ЗАХОДИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Одним із основних напрямків боротьби зі злочинністю є її попередження. В науці кримінології попередження злочинності розглядається як багаторівнева система державних і громадських засобів, спрямованих на виявлення, припинення, послаблення або нейтралізацію причин і умов злочинності, злочинів окремих видів і конкретних злочинів, а також на утримання від переходу або повернення на злочинний шлях людей, умови життя та (або) поведінка яких вказують на таку можливість.

Під «системою» в юридичній науці слід розуміти цілісну єдність структурно розчленованих, але взаємопов'язаних елементів, які реалізують певні функції в умовах конкретного зовнішнього середовища. Зазначена система включає в себе:

- об'єкти профілактики, на які спрямовується ця діяльність;
- заходи попереджувального впливу;
- її основні рівні і форми та ін.

© М. В. Борута, 2013

Загальний об'єкт попередження злочинності – причини і умови злочинів, тобто криміногенні соціальні явища, які обумовлюють види, стан та динаміку злочинності, а також негативні процеси в мікросередовищі.

Складність і багатоманітність попереджувальної діяльності обумовлює і різноманітність класифікацій заходів попередження (профілактики) злочинів. Найчастіше за підставу такої класифікації береться:

- соціальний рівень попереджувальної діяльності;
- об'єм (масовість охоплення); територіальний масштаб; етап впливу на об'єкт профілактики; направленість; вид (зміст) впливу;
- суб'єкт розробки і застосування та інші.

Заходи попередження злочинів можуть бути класифіковані і в залежності від суб'єктів здійснення попереджувальної діяльності. Так, можна виділити заходи, які вживаються правоохоронними органами, котрими здійснюється оперативно-розшукова діяльність і дізнання, і спеціалізованими суб'єктами попередження злочинності. До них відносяться підрозділи різних міністерств та відомств.

Так, наприклад, в залежності від суб'єктів протидії «інтелектуальному піратству» виділяються:

- галузеві (відомчі) заходи;
- комплексні (спільні) заходи, в яких приймають участь правоохоронні органи, а також інші державні органи і громадські організації та професійні органи (правоволоділці);
- заходи, що здійснюються правоволоділцями¹.

До державних суб'єктів охорони і захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, в тому числі авторського права, відносяться як правоохоронні, контрольні, так і інші органи виконавчої влади, що реалізують в межах своєї компетенції заходи профілактики правопорушень в зазначеній сфері.

Організаційні заходи попередження правопорушень в сфері охорони авторського права здійснюються для впорядкування роботи органів всіх гілок державної влади, організації прийняття різноманітних рішень щодо забезпечення контролю і нагляду за сферою інтелектуальної власності.

Захист прав інтелектуальної власності, в тому числі авторського права, має ґрунтуватися на активній ініціативі правоволоділців, яким українське законодавство надає право вибору звернення за захистом своїх прав: в суд, адміністративний чи правоохоронний орган із дотриманням передбачених процедур. З іншого боку, держава має право в певних випадках застосовувати за своєю ініціативою адміністративне або кримінальне законодавство у відношенні «піратів». Це передбачено відповідними Законами України: «Про міліцію», «Про Службу безпеки України», «Про прокуратуру», а також Митним кодексом України, Указами Президента України та іншими підзаконними нормативно-правовими актами. Але і в цих випадках необхідна ініціатива потерпілого, якому завдається шкода. Саме він повинен заявити про порушення його прав, про своє бажання звернутися за допомогою до держави.

Держава в особі правоохоронного органу втручається з двох причин:

- правопорушення в сфері інтелектуальної власності, в тому числі авторського права, можуть прийняти такий розмах або мати таку небезпеку, коли зачіпаються інтереси вже не тільки двох суб'єктів – правопорушника і того, чийм правам завдається шкода, – але і інтереси багатьох громадян і держави;
- правопорушення часто пов'язані з прямим обманом споживачів, введенням їх в оману відносно походження, і, що дуже важливо, якості товару.

У тих випадках, коли має місце масовий нелегальний обіг об'єктів інтелектуальної власності, за всім цим стоять крупні організовані злочинні угруповання, з якими під силу справитися тільки правоохоронним органам.

У ході виявлення фактів правопорушень в сфері охорони авторського права співробітники органів внутрішніх справ нерідко стикаються з необхідністю отримання первинної інформації, що характеризує підозрілу продукцію. Однак централізовані бази правоволоділців та примірники продукції відсутні; відсутні також дані про іноземних правоволоділців. У цих умовах необхідно підтримувати постійні контакти з об'єднаннями правоволоділців.

Співробітникам правоохоронних органів через відсутність необхідного централізованого обліку приходиться витратити багато зусиль для встановлення правоволоділців, в тому числі й іноземних осіб.

До технічних заходів попередження правопорушень в сфері охорони авторського права відносяться різноманітні засоби і пристрої, що перешкоджають скоєнню правопорушень. Наприклад, стосовно DVD-дисків існують технічні види захисту, які не дозволяють протиправно зчитувати інформацію з даного виду носіїв.

До числа економічних заходів попередження правопорушень в сфері охорони авторського права відносять зниження цін на легальну продукцію, оптимізацію оподаткування виробництва і реалізації продукції масового попиту.

Ідеологічні й інформаційні заходи профілактики «інтелектуального піратства» охоплюють комплекс прийомів і способів впливу на свідомість груп людей і окремих осіб, спрямованих на ліквідації в них антигромадських установок. До такого роду засобів відносять різноманітні форми пропаганди – за допомогою засобів масової інформації, шляхом організації показових заходів за допомогою правоохоронних органів (крупномасштабних «антипіратських» акцій), проведення спецкурсів та інших освітніх курсів і програм.

Під правовими заходами попередження правопорушень в сфері інтелектуальної власності необхідно розуміти, перш за все, нормативно-правові акти, якими визначаються повноваження суб'єктів, які приймають участь у правоохоронній діяльності, затверджуються державні програми боротьби зі злочинністю.

Система боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності, в тому числі авторського права, складається з двох елементів:

- захист засобами цивільного права;
- захист засобами публічного права (адміністративного та кримінального), який в основному направлений на загальну і спеціальну превенцію (попередження) порушень.

У цій системі основними суб'єктами попередження (профілактики) «інтелектуального піратства» являються:

- самі праволодільці;
- товариства авторів і володільців суміжних прав;
- інші професійні і громадські об'єднання;
- органи державної влади і місцевого самоврядування, до компетенції яких входить вирішення даних питань, у тому числі правоохоронні органи.

Правове регулювання діяльності правоохоронних органів у сфері профілактики економічних правопорушень і, зокрема, порушень в сфері інтелектуальної власності має своєю метою закріпити організацію системи і направити у визначене русло міжсуб'єктні відносини її агентів. Воно складається з двох взаємозалежних елементів: нормативно-правової і індивідуально-правової регламентації². Перший включає розробку і закріплення загальних, формально визначених правил поведінки і покликаний забезпечувати єдиний порядок і стабільність у регулюванні суспільних відносин, що складають зміст діяльності правоохоронних органів у сфері профілактики даного виду правопорушень, шляхом створення, зміни або скасування правових норм, визначення сфери їх дії і кола учасників. Другий елемент полягає у прийнятті владних індивідуально-правових рішень на основі загальних правил для вирішення конкретних юридичних ситуацій.

Правова основа діяльності правоохоронних органів у сфері профілактики економічної злочинності і, зокрема, правопорушень в сфері охорони авторського права – це сукупність взаємозалежних, внутрішньо погоджених нормативно-правових актів, що містять юридичні принципи і норми, спрямовані на правове регулювання суспільних відносин у відповідній сфері з метою їх упорядкування, охорони і розвитку відповідно до суспільних потреб, її основне призначення – нормативно регламентувати (нормувати) організацію (структурування) системи діяльності правоохоронних органів у сфері профілактики економічної злочинності (в тому числі в сфері інтелектуальної власності) і забезпечувати її ефективне функціонування.

Як вважають деякі автори, адміністративну відповідальність, яка є правовим наслідком адміністративних проступків, разом з відповідальністю кримінальною можна розглядати як універсальний засіб охорони суспільних відносин, що регулюються різними галузями права. Іншими словами, законодавство про адміністративні проступки – це своєрідний збірник санкцій, за допомогою яких охороняється значна частина галузевих правових норм. Цим обумовлюється значення адміністративної відповідальності не тільки як адміністративно-правового інституту, але і як складової частини всієї правової системи держави. Боротьба із зазначеними проступками, таким чином, сприяє також і попередженню злочинів.

Засоби визначення системи суб'єктів виконавчої влади, на які покладається боротьба з адміністративними проступками у даній сфері, закріплення їх правового статусу, зокрема, контрольних та юрисдикційних повноважень. Варто зазначити, що діяльність органів виконавчої влади щодо профілактики злочинності, за великим рахунком, також є предметом адміністративно-правового регулювання³.

Засоби переконання (позитивного стимулювання чи заохочувальні засоби), які сприяють підвищенню творчої активності учасників правовідносин, засновані на їх прагненні до позитивних результатів своєї праці, до реалізації суспільних і особистих інтересів.

Заходи адміністративного примусу, що застосовуються з метою попередження, припинення правопорушень, забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення і притягнення порушників до адміністративної відповідальності. Основною метою застосування адміністративно-запобіжних заходів є: 1) недопущення, відвернення правопорушень; 2) попередження настання шкідливих наслідків⁴.

Одним з найпоширеніших заходів адміністративного запобігання є перевірка документів. Так, посадові особи державних органів, які здійснюють контроль і нагляд за додержанням відповідних загальнообов'язкових правил у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, можуть перевіряти різноманітні документи, необхідні для з'ясування питання щодо додержання певних вимог, правил, стандартів тощо.

Законом України «Про міліцію» передбачені обов'язки міліції виявляти, запобігати, припиняти та розкривати злочини, вживати з цією метою оперативно-розшукових та профілактичних заходів, передбачених чинним законодавством. Для виконання зазначених обов'язків щодо профілактики правопорушень, в тому числі в сфері інтелектуальної власності, в тому числі авторського права, міліції надані наступні повноваження:

- перевіряти у громадян при підозрі у вчиненні правопорушень документи, що посвідчують їх особу, а також інші документи, необхідні для з'ясування питання щодо додержання правил, нагляд і контроль за виконанням яких покладено на міліцію;

- проводити огляд осіб, речей, що знаходяться при них, транспортних засобів і вилучати документи та предмети, що можуть бути речовими доказами або використані на шкоду їх здоров'ю;

- вести профілактичний облік правопорушників, криміналістичний та оперативний облік;

- одержувати безперешкодно і безплатно від підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та об'єднань громадян на письмовий запит відомості (в тому числі й ті, що становлять комерційну та банківську таємницю), необхідні у справах про злочини, що знаходяться у провадженні міліції;

– повідомляти з метою профілактичного впливу державним органам, громадським об'єднанням, трудовим колективам і громадськості за місцем проживання особи про факти вчинення нею адміністративного правопорушення;

– вносити відповідним державним органам, громадським об'єднанням або службовим особам, підприємствам, установам, організаціям обов'язкові до розгляду подання про необхідність усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень;

– вимагати від керівників підприємств, установ і організацій пояснення по фактах порушення законодавства, перевірка додержання якого віднесена до компетенції міліції, а також у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, проводити перевірки по фактах порушення законодавства, контроль за додержанням якого віднесено до компетенції міліції, вимагати проведення інвентаризацій і ревізій відповідних сфер фінансово-господарської діяльності;

– за рішенням суду у присутності понятих та керівників підприємств, установ, організацій, фізичних осіб, щодо яких проводиться перевірка, вилучити оригінали документів, що свідчать про правопорушення, зразки сировини і продукції, а до ухвалення такого рішення суду – в присутності понятих та керівників підприємств, установ, організацій, фізичних осіб, щодо яких проводиться перевірка, вивчати документи, що свідчать про правопорушення, за рахунок відповідного органу міліції робити з них копії із залишенням особам, щодо яких проводиться перевірка, опису документів, з яких виготовлено копії, опечатувати каси, склади та архіви на термін не більше 24 годин з моменту такого опечатування, зазначеного в протоколі та інші.

Підсумовуючи викладене щодо адміністративно-правових засобів профілактики правопорушень у сфері інтелектуальної власності, варто наголосити, що в наш час застосування кримінальних репресій та адміністративних санкцій за вчинення правопорушень у сфері економіки, в тому числі в сфері інтелектуальної власності, яке було традиційним у правозастосовчій практиці правоохоронних органів, вже недостатньо. Реальна дійсність вимагає, щоб наголос боротьби із зазначеним видом правопорушень перемістився на попереджувальні заходи, метою яких є запобігання більшій кількості правопорушень. Разом із тим має бути посилено контроль-наглядову діяльність різних органів виконавчої влади, насамперед спеціалізованих правоохоронних органів, а також використання різноманітних заходів переконання, стимулювання та виховання.

¹ Ларичев В. Д., Терещенко Б. Л. Предупреждение преступлений, посягающих на интеллектуальную собственность. Научно-практическое пособие. – М.: Альфа-Пресс, 2006. – 176 с.

² Коваленко В. В. Профілактика економічної злочинності в Україні: концептуальні засади, організаційно-правові основи, проблеми управління: Монографія. – Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 420 с.

³ Литвак О. М. Теоретичні основи попередження злочинності // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – Вип. 25. – С. 77–80.

⁴ Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: Монографія / За заг. ред. проф. О. М. Бандурки. – Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 336 с.

Резюме

Борута М. В. Превентивні заходи правоохоронних органів в сфері охорони авторського права.

Статтю присвячено дослідженню системи превентивних заходів, які здійснюються правоохоронними органами у сфері охорони авторського права. Розглянуто систему профілактики порушень прав інтелектуальної власності.

Ключові слова: охорона авторського права, правоохоронні органи, запобігання злочинності, право інтелектуальної власності.

Резюме

Борута М. В. Превентивные меры правоохранительных органов в сфере охраны авторского права.

Статья посвящена исследованию системы превентивных мер, которые осуществляются правоохранительными органами в сфере охраны авторского права. Рассмотрена система профилактики нарушений прав интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: охрана авторского права, правоохранительные органы, предупреждение преступности, право интеллектуальной собственности.

Summary

Boruta M. Preventive measures of law enforcement authority in the field of copyright protection.

The article is devoted to the study of preventive measures system which are carried out by law enforcement authorities in the field of copyright law. The system of preventive measures of intellectual property rights invasion is considered.

Key words: copyright protection, law enforcement authorities, crime prevention, intellectual property law, crime prevention, incorporeal right.

Отримано 27.09.2013